

Examen VWO

Latijn

Vorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

20 | **05**

Tijdvak 2
Woensdag 22 juni
9.00 – 12.00 uur

Tekstboekje

Tekst 1a Niobe

De waarzegster Manto heeft de Thebaanse vrouwen opgeroepen Latona en haar twee kinderen te gaan vereren.

- 165 Maar dan komt Niobe eraan, omfladderd door vriendinnen,
opvallend in haar met veel goud doorweven Phrygisch klee-
den; en voor zover haar wrok het toelaat, is zij mooi: wanneer zij
het fraaie hoofd beweegt, dansen haar lokken op haar schouders.
Dan staat zij stil, rechtop, kijkt pralend om zich heen en schreeuwt:
- 170 “Is het niet dwaas om goden die je slechts bij name kent
te stellen boven wie te zien is? Waarom wel Latona
en niet mijn macht bewierookt? Ik, het kind van Tantalus,
de enige die aan de godentafels mee mocht eten!
Mijn moeder is een zuster der Plejaden, dochter van
175 de hoge Atlas, op wiens nek de hemel rust; mijn vader
is zoon van Jupiter; mijn man, Amphion, is niet minder!
In Phrygië word ik geëerd; ik heers in ’t huis van Cadmus;
Thebe en Thebe’s muren, die door lierspel van mijn man
gevoegd zijn, worden nu bestuurd door hem en mij tezamen.
- 180 Waar je je blik ook wendt, in ieder deel van ons paleis
is grote rijkdom zichtbaar. Daarbij komt mijn eigen schoonheid,
godinnen waardig; voeg mijn zeven dochters ook erbij
én zeven zoons, en straks mijn aangetrouwde zoons en dochters -
wie vraagt dan nog of mijn gevoel van trots rechtvaardig is?
- 185 Wie waagt Latona, dat Titanenkind van weet ik wie
- Coeus, geloof ik - boven mij te stellen? Op een keer,
toen zij moest baren, gunde heel de aardbol haar geen plekje,
nee, die godin van jullie werd door land en zee en lucht
verstoten, overal verbannen, tot het eiland Delos
- 190 de zwerfster meelij schonk en sprak: “U doolt als vreemde rond
op land; ik hier op zee...”, en haar een drijvend hoekje afstond.
Zij kreeg een tweeling. Maar mijn buik droeg zevenmaal zoveel!
Ik ben gezegend - wie ontkent dat? - en ik blijf gezegend
- wie twijfelt daar nog aan? Mijn kindertal stelt mij garant.
- 195 Ik ben te machtig voor Fortuna, die mij niet kan schaden:
zelfs als zij veel ontnemen zou, rest mij nog altijd meer.
Mijn overvloed jaagt angsten weg. Stel dat er een gedeelte
van mijn zo kinderrijk gezin alsnog verloren gaat,
toch zal ik nooit na zo’n verlies vervallen tot een tweetal,
- 200 Latona’s kinderschaar! Is zij niet praktisch kinderloos?
Schei uit dus met dit offer, snel, en doe die lauwerkransen
maar af!” - Zij doen ze af, laten het offer onvoltooid
en bidden - dat kan wel - met stil gefluister tot Latona.

Ovidius, Met. VI, 165-203; vertaling M. d’Hane-Scheltema

In de regels 204-266 wordt beschreven hoe Apollo als wraak voor de belediging van Latona de zonen van Niobe doodt.

Tekst 1b

- 267 Fama mali populique dolor lacrimaeque suorum
tam subitae matrem certam fecere ruinae
mirantem potuisse irascentemque, quod ausi
270 hoc essent superi, quod tantum iuris haberent;

nam pater Amphion ferro per pectus adacto
 finierat moriens pariter cum luce dolorem.
 Heu quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
 quae modo Latois populum submoverat aris
 275 et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
 invidiosa suis, at nunc miseranda vel hosti.
 Corporibus gelidis incumbit et ordine nullo
 oscula dispensat natos suprema per omnes;
 280 a quibus ad caelum liventia bracchia tollens
 ‘Pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore,
 pascere’ ait ‘sattiaque meo tua pectora luctu
 corque ferum satia!’ dixit; per funera septem
 efferor. Exsulta victrixque inimica triumpham!
 285 Cur autem victrix? Miserae mihi plura supersunt
 quam tibi felici: post tot quoque funera vinco.’
 Dixerat, et sonuit contento nervus ab arcu;
 qui praeter Nioben unam conterruit omnes:
 illa malo est audax. Stabant cum vestibibus atris
 290 ante toros fratrum demisso crine sorores.
 E quibus una trahens haerentia viscere tela
 inposito fratri moribunda relanguit ore;
 altera solari miseram conata parentem
 conticuit subito duplicataque vulnere caeco est.
 [Oraque compressit, nisi postquam spiritus ibat]
 295 Haec frustra fugiens collabatur, illa sorori
 inmoritur; latet haec, illam trepidare videres;
 sexque datis leto diversaque vulnera passis
 ultima restabat: quam toto corpore mater,
 tota veste tegens ‘Unam minimamque relinque!
 300 De multis minimam posco’ clamavit ‘et unam.’
 Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit
 exanimes inter natos natasque virumque
 deriguitque malis: nullos movet aura capillos,
 305 in vultu color est sine sanguine, lumina maestis
 stant inmota genis; nihil est in imagine vivum.
 Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
 congelat, et venae desistunt posse moveri;
 nec flecti cervix nec bracchia reddere motus
 nec pes ire potest; intra quoque viscera saxum est.
 310 Flet tamen et validi circumdata turbine venti
 in patriam rapta est; ibi fixa cacumine montis
 liquitur, et lacrimas etiam nunc marmora manant.

Ovidius, Met. VI, 267-312

Tekst 2 Erysichthon

815 Dicta Fames Cereris, quamvis contraria semper
illius est operi, peragit perque aëra vento
ad iussam delata domum est et protinus intrat
sacrilegi thalamos altoque sopore solutum
(noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis
820 seque viro inspirat faucesque et pectus et ora
adflat et in vacuis peragit ieiunia venis
functaque mandato fecundum deserit orbem
inque domos inopes adsueta revertitur antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni
825 oraque vana movet dentemque in dente fatigat
exercetque cibo delusum guttur inani
proque epulis tenues nequiquam devorat auras;
ut vero est expulsa quies, furit ardor edendi
perque avidas fauces immensaque viscera regnat.
830 Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aër,
poscit et adpositis queritur ieiunia mensis
inque epulis epulas quaerit, quodque urbibus esse,
quodque satis poterat populo, non sufficit uni,
plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum,
835 utque fretum recipit de tota flumina terra
nec satiatur aquis peregrinosque ebibit amnes,
utque rapax ignis non umquam alimenta recusat
innumerasque faces cremat et, quo copia maior
est data, plura petit turbaque voracior ipsa est,
840 sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
accipiunt poscuntque simul: cibus omnis in illo
causa cibi est semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altique voragine ventris
attenuarat opes, sed inattenuata manebat
845 tum quoque dira fames inplacataeque vigebat
flamma gulae; tandem demisso in viscera censu,
filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa recusat
et vicina suas tendens super aequora palmas
850 ‘Eripe me domino, qui raptae praemia nobis
virginitatis habes’ ait; haec Neptunus habebat.
Qui prece non sprete, quamvis modo visa sequenti
esset ero, formamque novat vultumque virilem
induit et cultus piscem capientibus aptos.
855 Hanc dominus spectans ‘O qui pendentia parvo
aera cibo celas, moderator harundinis,’ inquit
‘sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
credulus et nullus nisi fixus sentiat hamos:
quae modo cum vili turbatis veste capillis
860 litore in hoc steterat (nam stantem in litore vidi),
dic ubi sit; neque enim vestigia longius exstant.’
Illa dei munus bene cedere sensit et a se
se quaeri gaudens his est resecuta rogantem:
‘Quisquis es, ignoscas: in nullam lumina partem
865 gurgite ab hoc flexi studioque operatus inhaesi.
Quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
adiuvet, ut nemo iamdudum litore in isto,

- me tamen excepto, nec femina constitit ulla.⁷
Credidit et verso dominus pede pressit harenam
870 elususque abiit, illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
saepe pater dominis Triopeida tradit, at illa
nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat
praebebatque avido non iusta alimenta parenti.
875 Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
materiam dederatque gravi nova pabula morbo,
ipse suos artus lacero divellere morsu
coepit et infelix minuendo corpus alebat.

Ovidius, Met. VIII, 814-878

Tekst 3

De dichter Ted Hughes geeft de regels 869-874 in een vrije bewerking als volgt weer:

- 1 De koper moest haar wel geloven. Niet begrijpend
ging hij ervandoor. Het meisje deed een stap
en was terug in haar eigen gedaante. Meteen
vertelde ze het aan haar vader. En die dacht er,

5 opgetogen, goede zaken mee te doen. Sindsdien
verkocht hij haar op iedere markt van het land
in een of andere nieuwe gedaante. Een handelaar
kocht een paard, betaalde en trof de halster leeg

op de plek waar een meisje paddestoelen verkocht.
10 Een kostbare papegaai ontsnapte aan zijn koper
naar een boomgaard - waar een meisje vijgen plukte.
Iemand kocht een os die verdween uit een weiland

waarin een meisje sleutelbloemen vergaarde.
Zo gebruikte Erysichtons dochter haar talent
15 elke vorm aan te nemen die een koper kon bedriegen -
en was tegelijk wie ze was en een oplichtster.

Tekst 4

*De volgende passage is afkomstig uit de roman 'De Liefdeskunstenaar' van Jane Alison.
In deze roman wordt het leven van Ovidius beschreven.
Ovidius is op dit moment in het verhaal voor een aantal maanden op reis, om zich te ontspannen
na het werk aan de Metamorphosen.*

- 1 De kopiïsten zouden er over een maand mee klaar zijn (*bedoeld wordt het werk de*
2 *Metamorphosen*), en dan zou het verschijnen. Hij was blij dat hij niet in Rome was, er niet op zat
3 te wachten. Hij had er de grootst mogelijke verwachtingen van. Het moest bij Augustus in de
4 smaak vallen; Ovidius prees hem erin, twee keer. Het moest hem dat erotische werk doen
5 vergeten, nu Ovidius niet in Rome was en dus zijn woede niet kon opwekken. Laat hij dat nieuwe
6 werk lezen, en zich laten vermurwen.
-

Tekst 5

De door zijn moeder opgevoede Phaëthon wil zekerheid over de vraag of hij de zoon van de zonnegod is, en zoekt deze daarom op. De zonnegod belooft, als bewijs van zijn vaderschap, iedere wens van Phaëthon te vervullen. Phaëthon vraagt voor één dag diens zonnewagen te mogen besturen. Daarop krijgt zijn vader spijt van zijn belofte, en beschrijft hij uitvoerig hoe gevaarlijk de door Phaëthon gewenste onderneming is.

In de onderstaande passage probeert de zonnegod zijn zoon op andere gedachten te brengen, maar zonder succes.

88 “At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
89 nate, cave, dum resque sinit tua corrige vota!
90 Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
91 pignora certa petis: do pignora certa timendo,
92 et patrio pater esse metu probor. Aspice vultus
93 ecce meos; utinamque oculos in pectora posses
94 inserere et patrias intus deprendere curas!
95 Denique quidquid habet dives circumspice mundus
96 eque tot ac tantis caeli terraeque marisque
97 posce bonis aliquid; nullam patiere repulsam.
98 Deprecor hoc unum, quod vero nomine poena,
99 non honor est: poenam, Phaethon, pro munere poscis!
100 Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
101 Ne dubita! Dabitur (Stygias iuravimus undas),
102 quodcumque optaris; sed tu sapientius opta!”
103 Finierat monitus; dictis tamen ille repugnat
104 propositumque premit flagratque cupidine currus.

Ovidius, *Met. II*, 88-104

Aantekeningen

- regel 88-89 **caveo ne** er voor oppassen dat niet
regel 88 **auctor** gever
regel 89 **nate** *vocativus*
dum resque sinit Lees et dum res sinit
regel 90 **scilicet** natuurlijk
genitum te *Vul aan esse*
genitus + ablativus afstammeling van
regel 91 **pignus** bewijs
timendo *ablativus*
regel 92 **probor + N.c.I.** er wordt bewezen dat ik
regel 93 **ecce** onvertaald laten
regel 93-94 **insero oculos in** een blik werpen in
regel 94 **deprendo** aantreffen
regel 95 **denique** dus
quidquid t/m mundus Lees circumspice quidquid habet dives mundus
regel 96 **eque** = et ex
regel 97 **patiere** = patieris
repulsa afwijzing
regel 98 **deprecor + accusativus** smeken af te zien van
vero nomine eigenlijk
regel 101 **ne** niet
iuro + accusativus zweren bij

regel 102

regel 103

regel 104

optaris = optaveris

finierat = finiverat

repugno + *dativus* zich verzetten tegen

premo + *accusativus* vasthouden aan

currus *genitivus*

Einde